

Αρχίζει η δεύτερη σκηνοῦλα. Όλες εκεί, έξόν η Άννα. Μαζεύονται γύρω στη φτωχοπούλα και τη ρωτάνε, τί έχει και κλαίγει. Τους ζητάει η ξένη τον καημό της, πώς δέν έχει μήτ' ένα λουλουδάκι νά φέρη της μάννας της, που κοιτεται στο στρώμα άρρωστη. Ξαναρχίζουν τότες οι μικρές τὸ τραγουδι, δίνοντας η καθεμιά τους κ' ένα λουλούδι της ξένης.

— Έγώ σου δίνω πασκαλιά, τραγουδάει η Ξανθούλα.

— Κ' έγώ τοῦ ἄγρου λουλούδια, η Φλώρα.

— Κ' έγώ άνθοστόλιστη ελιά, η Σοφία.

Έπειτα έρχονται παπαρούνες, βιολέτες κτλ.

— Και τώρα πλέξε κ' έσύ Μαγιάτικο στεφάνι και τρέχα στη μάννα, φωνάζει η Έλλη.

— Όχι, στάσου, αντίσκόβει η Μικρώ.

— Έχω στην τσέπη μου μιὰ δραχμούλα. σου τή χαρίζω, καλή μικρούλα, λέει η Φρόσω.

Και ξαναρχινούν όλες. Άλλη κουλούρια, άλλη δραχμούλες, και τή φορτώνουν τη φτωχοπούλα.

Έκει άπάνω παρουσιάζεται κ' η Άννα, με τὸ στεφάνι της μαρμαμένο. Κι αρχίζει η τρίτη η σκηνοῦλα.

— Μπα! πώς σου χάλασε τὸ στεφάνι! λέει της Άννα, η Φρόσω. Τὸ κοιτάζει η Άννα, και φαίνεται κ' η ίδια σά μαρμαμένη.

— Σι βλέπω συλλογισμενη, της κάνει η Ξανθούλα.

Τους άνοίγει τήν καρδιά της τότε η Άννα. Τους ζητάει πώς «ντροπή και λύπη τη βασανίζει» τόσο που ώς και τὸ στεφάνι της φαίνεται νά μαρμαρώσει. Ντροπή και λύπη, που δέν έδωσε κι αυτή ένα δώρο της ξένης. Και βγάζει τότες τὸ σταυρό της και της τον φερει. Χειροκροτούν οι μικρούλες, έμολογει η Άννα πώς όποιος ζητάει νά χαρή τὰ καλά του κόσμου μονάχος του μαρμάρειται σάν τὸ στεφάνι, και τελειώνει τὸ δραχμουδάκι με τὸ τραγουδι που άρχισε.

Ανέλογες είναι κ' οι άλλες Σκηνές. Α. χ. η «Μπερλίνα», η «Αποκρηάτικη», η «Πρωταπριλιάτικη» κτλ. Όλες μ' άγάπη γραμμένες και νοτισμένες, όλες με τόση τρυφεράδα, που βλέπεις πώς τὰ πονει τὰ μικρά η ποιήτρικ. Και πάντα στη γλυκύφωνη γλώσσα που οι ίδιες οι μαννάδες θά τους μιλούσαν και θά τους τραγουδάγαν. Τὰ παίρνει έτσι από τὸ χέρι η πονετικά μας ποιήτρια τὰ κοπελλούδια της και τὰ φέρνει σέ λειβάδια χαρᾶς άδελφης και ζωῆς άληθινῆς, δηλαδή έθνικῆς.

Και τώρα που δώσαμε μιὰ ιδεούλα τοῦ λαμπροῦ έργου της κυρίας Φουντουκλή, ἄς πούμε κ' εκείνο που σκοπεύαμε, άφορμή άπ' αὐτὸ τὸ έργο, νά πούμε.

Τὸ μεγαλύτερο λάθος που έκαμαν οι περισσότεροί μας καλοί συγγραφείς είναι που γράψανε για μεγάλους, κ' όχι για μικρούς. Α βγάλουμε τὸ Α. Μελά. τὸν Η. Τανταλίδη, τὸ Δροσίνη, τὸν Ξερόπουλο και τὸν Πάλλη—άν εξαίρέσουμε και τὸν άκούραστο Ψυχάκη που κάτι παιδικήσια μᾶς έταξε, δέν είναι πολλὸς καιρός,—άλλος καλὸς ποιητής η λογογράφος δέ μᾶς έρχεται αὐτή τήν ὥρα σέ νοῦ που νάφείρωσε τουλάχιστο ένα μέρος της τέχνης του σ' αὐτή τη μεγαλύτερη άπ' όλες τις έθνικῆς άνάγκες, τη μόρφωση τῶν παιδιῶν, παρὰ η γράψανε γιά δυὸ τρεῖς μεγάλους, μ' ένα μονάχο καλὸ, που γράψανε ποιὸς λίγο ποιὸς πολὺ σέ γλώσσα ύποφερτή, η γράψανε για πεθαμμένους και σέ πεθαμμένη γλώσσα. Και τὸ χειρότερο, που από τὰ βουκολακίστικα αὐτὰ διαλέγονται ἴσια ἴσια και τὰ βιβλία που καταδικαστήκανε νά διαβάσουν τὰ Ρωμιόπουλα άφότου άνοίγτηκαν τζακτικά σχολειά. Αὐτὸ όμως ἄς τᾶφήσουμε. Μᾶς τί άνέλυσε ὁ

φωτισμένος ὁ Φωτιάδης. Τὸ ζήτημα ἐδῶ είναι που ὁ Ρωμιός, ὁ πραχτικώτερος άνθρωπος που γίνεται σὰ ἰδιαίτερά του, είναι πολλές φορές ὁ πιὸ άπραγος κι ὁ πιὸ άνίδεος, σὰ κοινα του και τὰ έθνικά του. Έκαμε Σύνταγμα χωρίς πολιτικῆς άρχῆς, έστησε Ακαδημία χωρίς Ακαδημαϊκούς, έβγαλε δικηγόρους χωρίς πλάτες, πολὺ φυσικά λοιπόν κι όταν πιάνει τήν πέννα για νά συγγράψῃ, νά γράφῃ για άναγνώστες που δέν υπάρχουν! Μά και νά ὤπαρχαν, πάλι άπραγος θάτανε γράφοντας σ' εκείνους, κι όχι σὰ παιδιά πρώτα πρώτα, τὰ παιδιά που θάδουν αὔριο νάποδεῖξουν άν άξιζε νά ὤπαρχῃ Ἑλλάδα η όχι, τὰ παιδιά που για γνωστὸς λόγου δέν είχαν πάντα τή καλή τύχη νά μάθουν από τους γονέους τους τέτοια φιλά στοιχεῖα πολιτισμοῦ σάν εκείνο άξονα της φιλανθρωπίας που η κυρία Φουντουκλή τους διδάσκει, και που από τὸ σχολειὸ κι από τὰ παιδικήσια βιβλία προσμένουνε νά τὰ μάθουν.

Ο Ψυχάκης έγραψε τις προάλλες κάμποσα και σοφὰ για τήν παιδικήσια φιλολογία. Κοντα στ' άλλα μᾶς εἶπε και πόσο δύσκολο είναι νά γράψῃς βιβλίο για παιδιά και νά τὸ γράψῃς καλά. Τὸ πιστεύουμε αὐτὸ, άφού γιά νά παραστήσῃς ένα πρᾶμα σὸ παιδί με δύναμη και μ' άποτέλεσμα πρέπει νά τὸ παραστήσῃς και με παιδικήσια ἁπλότητα, κι από τήν ἁπλότητα τίποτις δυσκολώτερο δέν ὤπαρχει. Χρειάζεται μ' άλλους λόγους άληθινὴ τέχνη κι ἁληθινὴ συμπαθητικὴ δύναμη που νά κατεβαίνῃ σὰ βάρδια της ψυχῆς τοῦ παιδιοῦ. Η κυρία Φουντουκλή αὐτὸ τὸ χάρισμα φαίνεται νά τᾶχῃ από τὸ Θεὸ, σάν που έχουν άλλοι τὸ χάρισμα νά βλέπουν και νά παρασταίνουν τὴ δική τους ψυχὴ Έκείνο όμως που άπορεῖ άνθρωπος είναι που τόσοι και τόσοι από μᾶς τους άρσενικούς, που μᾶς άρσσουν τὰ δύσκολα, από έμποιοῖς και κάτου, δέ στοχαστήκαμε νά δοκιμάσουμε κι αὐτὸ τὸ εἶδος, που άφησε πιά τήν τέχνη, είναι κ' ευεργετικὸ και μορφωτικὸ, έπρεπε νά είναι και πιὸ καρδιακὸ. Ο λόγος, νομίζουμε, δέν είναι δυσκολόβρετος. Δι' συνηθίσαμε ἁκόμα νά συλλογιόμαστε πράγματα κ' ιδέες: ὤξω από τὸ δικὸ μας έγώ.

Τήν άρετὴ αὐτὴ, τὸ εἶπαμε κι άλλου, δέν τήν έχουμε.

Βγαίνει ὡς τόσο άξαρνα μιὰ κυρία και μᾶς τὴ δείχνει αὐτὴ τήν οὐράνια άρετὴ τετράφανα και ἔαστερα. Βγαίνει και μᾶς άποδείχνει πώς ἄ δέν τήν κτεχουμε ἐμεῖς οι άλλοι, είναι από κακὸ συνήθειο κι όχι από κακὸ φυσικὸ. άφού άρίστε που μιὰ Ρωμιόπουλα τήν κατέχει.

Καιρός νάρχίσουμε, ὅσοι έχουμε ἁκόμα κάτι νά πούμε, κάτι νά γράψουμε. Ἀς πάρουμε τήν κυρία Φουντουκλή πρότυπό μας, κι άν η κυρία Φουντουκλή δέ μᾶς σώνει, ἄς πᾶμε στήν Εὐρώπη κι ἄς δοῦμε με τί λογῆς παιδικήσια παραμυθίακια μαγεύει σήμερα τὰ Έγγλεζόπουλα ὁ μεγάλος και πολὺς Κίπλιγκ.

A. E.

ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΩΡΙΑΣ (Θεσσαλία)

Κοντὰ σὰ Τέμπη ὤπαρχει τὸ κάστρο της Ὠριάς. Αὐτὴν τήν πολιορκούσαν και σάν εἶδε τὰ στενά, έπειδὴ δέν ἤθελε νά τήν πιάσουν ζωντανή, έπεσε από τὸ βράχο και έσκοτώθη. Ο τάφος της είναι εἰς τὸ βράχο, άπέναντι εἰς τήν πηγὴ της Ἀφροδίτης· πηγαίνει κανείς ὡς εκεί από να μονοπάτι. Καμμὶά φορὰ τήν άκούν και βογγᾶ μέσα άπ' τὸν τάφο. Και πάνω σὸν τάφο είναι φυτρωμένη μιὰ ροῖδιξ, που πατὲ δέν πέφτουν τὰ φύλλα της.

Ο ΓΥΝΑΙΚΟΚΟΣΜΟΣ

Η ΜΟΔΑ

Από τὸ Παρίσι, 30 τοῦ Σποριᾶ

Φίλε μου Νουμά,

Εἶναι μεγάλη μὴδα φέτος γιά τις κυρίες οι ρεντεγκότες. Αὐτὸ τὸ εἶδος φόρεμα ἔχει τὴ μεγάλη χάρη νά στέκῃ καλά, και νά είναι κατάλληλο γιά κάθε περίσταση. Γιατί και σέ βίτσιες μπορεῖ κανείς νά τὸ φορέσῃ και σὸν περίλυπο τὸ ἴδιο.

Η ρεντεγκότια γίνεται από κάθε εἶδος τούχι κ' είναι πανοφόρο κομῶν και ὁμοοφο. Τὸ πιὸ συνηθισμένο είναι νά τήν κάνουμε από τὸ ἴδιο ρούχο της φούστας, και τότε έχουμε ένα καλὸ κοστοῦμι και πολὺ κόμμοδο. Εἶναι κομμένη ὅπως κὰ η άντρίκια, με μόνη τὴ διαφορά, πὼς ἔχει δυὸ πιέτες σὸ στήθος γιά νά σηματοῖζεται η μέση, κι αντίς νά είναι σταβρωτὴ μπροστὴ, σάν τῶν άντρώων, μνήσκει λίγο άνοιχτὴ κι άφίνει νά φαίνεται ένα γλεγκάκι (ἀπὸ τούχα χρωματιστὴ, και προπάντων ἀπὸ τσοχίσιον φιλή πορτοκαλιὰ η χρυσαφιὰ. Αὐτὸ τὸ γλεγκάκι είναι ραμμένο ἀπάνω στήν ρεντεγκότια και ξεκομπώνεται μαζί μ' αὐτὴν. Απὸ τήν ἴδια χρωματιστὴ τσοχίσιον ἔχει και κάτω κάτω σὸ μαντίκι λίγο ρεβέρ, καθὼς και σὸ λαμπὸ τὸ γυναικὶ ἀπὸ τήν ἴδια. Κομπώνεται με χρυσὰ κομμάτια σκαλιστὰ, κι ἀπὸ τὰ ὅμοια ἔχει δυὸ μεγαλήτερα πίσω στή μέση.

Η φούστα, που πηγαίνει καλῆτερα με τήν ρεντεγκότια είναι καιωμένη ἀπὸ τήν ἴδια τούχα, ὅπως εἶπαμε, και κομμένη ὅλο λόξες σάν τήν ὀμπρέλλα, με τὴ διαφορά πὼς οι λόξες της είναι, ἀπὸ τήν μπροστινὴ μεριὰ ἴσιες, και λοξέβουνε μόνο πρὸς τὰ πίσω. Πρέπει νά είναι λίγο μακροῦτοικη, χωρίς ὅμως και νά σέρνεται πάρα πολὺ.

Αὐτὴ ἡ φορεσιὰ είναι πολὺ ὁμοορη, μὰ ἔχει κ' ένα μεγάλο κακὸ, που θέλει τὸν άνθρωπὸ της. Θέλει δηλαδή, εκείνη που τὴ φορεῖ νά μὴν είναι οὔτε πολὺ παχειά, οὔτε πολὺ κοιτὴ, γιατί τότε πηγαίνει πολὺ άσχημα. Προτοῦ λοιπὸν αποφασίσουμε νά τὴ φορέσουμε, είναι άνάγκη νά καλοκοιταχτοῦμε σὸν καθρέφτη, και χωρίς νά κολαῖέψουμε τὸν ἑαυτό μας, νά συλλογιτοῦμε, ἂ δέν είναι καλῆτερα νά διαλέξουμε καμιάν ἄλλη φορεσιὰ.

ANNA K. XENOU

Η ΚΛΟΚΟΒΑ

Πολὺ ἡ παρακαλέσω τὸν άγκνητὸ Νουμά— που είναι δὲ και τόσο καταδεχτικὸς—νά μοῦ δώσῃ και σήμερα λίγη θέση γιά νά γράψω κάμποσες ιστορικῆς θήμηςες, που και πάλι μούφερε κ' Ἑλληνικὴ Πατρίδα τοῦ κ. Κ. Γούναρη με μερικὰ μέρη ποῦχε τελευταία αναφέρει. Κι ἡ χρωστῶ και σὸ «Νουμά» μεγάλη γιά τὴ φιλοξενία του χάρη, που τέτια χρωστῶ και σὸν κ. Γούναρη, γιατί πολλές φορές ἔγινεν άφορμὴ, μέσ' στή φιλασιδωμένη ὁμορφιὰ της πρωτέβουσας που ζούμε, νά θυσιώμαστε και τήν άγρια ὁμορφάδα, τις άπείριτες χάρες και τὴ δοξασμένη λεβεντιά, της γλυκειᾶς μας μάννας, της Ρούμελης.

Σήμερα—μεατοῦ Νουμά· τὴ θέληση—θὰ εἶπὸ λίγες λέξεις γιά τήν Κλόκοβα, ἄξιο γιά τὴ Βαράσοβα και μεθάριο, ἔν έβρω, μερικῆς σημείωσης πῶχω, θὰ γράψω γιά τὰ Κοιμάλια.

* *

Η Κλόκοβα είναι ζουνε τοῦ Βενέτικου, τὰ πό-

δια της τῆς βρέχει ὁ Κόρπος τῆς Πάτρας, εἶναι ψηλὸ 1041 μ. καὶ σπῆς μισημεβρινὲς πλαγιές της ξεχωρίζει, σ' ὅποιον διαβαίνει ἀπ' τὴ θάλασσαν, σὺν ἀσπρῇ λουρίδᾳ, ὁ δρόμος ποὺ θέλησαν τελερταῖα νὰ ρυθίσουν ἀπ' τὸν Ἐπαχτὶ ὡς τὸ Μεσολόγγι, πλατύνοντας τὴν Κακὴ Στάλα, ποὺ μόνη της ἡ φύση εἶχε στήν Κλόκοδα κάμει.

Τὸ βουνὸ ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὀνοματίστηκε «Ταυρινός»· γιατί ἐκεῖ βρισκόταν ὁ τάφος τῶν Κένταυρων. Κ' ἔναι; τέτοιος τάφος ἔπρεπε στὸν ἀνυπόσταχτο, τὸν ἄγριον καὶ βουνόσιο αὐτὸ λαὸ τῆς Θεσσαλίας! Κ' ὕστερα ἀπὸ τόσες χιλιάδες χρόνια ποὺ περᾶσαν, τὰ νὰ μὴ σθῶσται μετὰ τὸ σῶμα τῶν Κένταυρων κ' ἡ φύξή τους, φαίνεται πῶς μέσα ἀπ' τὸν τάφο της ἐδραίνε καὶ φώλιαζε στήν Κλόκοδα ἀπάνω, γιὰ νὰ γκαρδιῶν τοὺς Ρωμαιοὺς στήν ἀνυποταξία καὶ στήν παληκαριά, καὶ νὰ δυναιῶν τὸ χερί τους, γιὰ νὰ μπερῶσιν νὰ διαλύσουν μὴ μέρη τῆς σκοτεινῆς ταλαβίης, ποὺ τόσα χρόνια τοὺς ἐδραίνε. Κ' ἐκεῖ στῆς Κλόκοδας τίς πλαγιές, στὸν Κένταυρον τὸν τάφο ἀπάνω, γινέθηκαν δύο καλὲς γιὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Γνωμοσύνης πράξεις.

Στὴ 1730, σφάριζαν δηλ. χρόνια πρὸ τοῦ γίνεσθαι τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Ὀρλώφ, ποὺ καὶ τότε γυναῖκα στὴ Ρωσσία βασίλισσα, ἡ Ἄννα, βουλήθηκε νὰ τὴν πηλώσῃ τὸ Γωμαίκο. Τὸ Μόσκοβο περὶ κινουσαν καὶ πῆγανιν πολλοὶ Καρλελιῶτες, κ' ἡ Ρωσσία γιὰ τὰ κέδια τοῦ ἀπὸ τότε, εἶχε νὰ φτάσῃ τὸ κράτος της ὡς τὸν κάθον Μακίαν, τοὺς ἐπαιρνε στήν ὑποταξίαν της καὶ σὲ πολλοὺς ἀπ' αὐτοὺς εἶδνε μεγάλους βραβεῖς καὶ μιστοὶς. Ὁ Νικόλαος π. χ. ἀπ' τὰ βίβλινά τοῦ Δραγαμίστου, κ' ἀργότερα ὁ ἀδερφός τοῦ Ἰσκού, ἀπ' τὸ Γωματο— ποὺ γι' αὐτὸ ὀνομαστικὸς Μόσκοβίτης— κ' ἄλλοι πολλοὶ ἀπ' τὸν Κάρλελι ἀκόμα εἶχανε γίνεσθαι στρατηγοὶ τοῦ Μόσκοβου. Κ' ἡ Ρωσσία σὺν εἶχε κανένα μετὰ τὸν Τούρκον πόλεμον, τοὺς ξαπώστελνε στήν πατριδα τους, μετὰ κάμποσα δῶρα, μετὰ περὶ χιλίαν γιὰ τοὺς παπᾶδες, μετὰ κινίσματα γιὰ τίς ἐκκλησίες καὶ μετὰ λίγα χρυσούφανα σκεπάσματα γιὰ τοὺς ἐπιταγίους τους καὶ μετὰ προκήρυξες γεμάτες ἀπὸ παχιά λόγια καὶ δυνατὲς ὑπόσχεσεις, γιὰ νὰ σπείρουν καὶ στὸ Γωμαίκο τῆς ἀνταρσίας τὸ σπέρμα καὶ νὰ τοὺς ἀφήσῃ ὕστερα σὺν ἐκλείῃ αὐτὴ τὴν εἰρήνην, νὰ τοὺς μακροχρόνως ὁ Τούρκος.

Κ' ἡ πρώτη ἀπόπειρα τῆς ἀνταρσίας τοῦ 1730

ἔγινε στὸν τάφο τῶν Κένταυρων ἀπάνω, ποὺ οἱ ἀρματοῦλοι τοῦ Κάρλελι ἐφύλαξαν κατ' ἐπὶ τοὺς Τούρκους στρατιώτες ποὺ, ἀπ' τὸν Ἐπαχτο συνοδέβαινε στήν Πόλιν τὴ Βουστίναν, τοὺς ἐχτύπησαν καὶ τοὺς τὴν πήραν. Βουστίναν λέγαν τὸ φῶρ τοῦ χαρτασιῶ ποὺ πληρώναν οἱ ραγιάδες, καὶ τὸν ἐδραίναν ἔτσι, γιατί ὁ φῶρος αὐτὸς πληρωνότανε στήν ἐποχὴ π' ἀνθίζον αὐτὰ τὰ λουλούδια.

Ἄλλ' ὕστερα ἀπὸ ἕναν αἰῶνα, στίς 5 τοῦ Μαρτίου τοῦ 1821 στὸ ἴδιον τὸ μέρος, στὸν τάφο τῶν Κένταυρων ἀπάνω, πάλι χτυπήθηκαν οἱ Τούρκοι καὶ ἀρπάχτηκε κ' ἡ Βουστίναν, ἀπ' τὸν τελευταῖο τοῦ Ζυγοῦ καπετάνιο, τὸ Δημήτρη τὸ Μακρῆ.

Καὶ σὺ νὰ τοὺς ἔτρωγε κάπια τέτια ὑποψία τοὺς Τούρκους, περιμένανε νὰ βγῇ πρῶτα ὁ Αὐγερινός κ' ὕστερα νὰ ξεκινήσουνε γιὰ νὰ περᾶσουνε μέρη τὴν Κακὴ τὴ Στάλα. Ἀλλὰ γελαστήσαν ἀπὸ ἕνα ἄλλο ἀστὲρ πῶμιαζε τοῦ Αὐγερινοῦ κ' εἶχε βγῇ δύο ὥρες προτῆτρά του κ' ἐπῆσαν δρόμο ποὺ νύχτα ἀπὸ ἐκεῖ διαβήκανε. Ἀπὸ τότε τὸ ἀστὲρ αὐτὸ—πὺ τὰχα νῆσαι; περιμένουμε νὰ κῆς τὸ εἶπῃ ὁ κ. Πάλλης, τῆς ἐθνικῆς γλώσσας τὴ καμάρι, τοῦ Ἡλιοφύγαρου ὁ γράκις—τ' ὀνοματίσανε Γελαντζή.

Κι ὁ Μακρῆς, ποὺ τοῦχε προδώσει τὸ διδάγμα τοὺς ὁ προύχοντας τοῦ Μεσολογγίου, ὁ Παλαμῆς ὁ Ἀναστάσης, κρυμμένος μετὰ διαλεχτὰ παληκαρία του, τὸ Μορεῖαν, τὸ Σόφα, τὸν Τσερπέλην, τὸ Μακροκόστα καὶ ἄλλους, σὲ κῆτι ἐκεῖ νεροραγίες, τοὺς χτύπησε κ' ἔναις μονάχα ἀπ' αὐτοὺς τοὺς Τούρκους γλύτωσε γιὰ νὰ καταγγεῖλῃ στὸ Μεσολόγγι τὴν πράξιν. Ἐνῶ οἱ κλέφτες μετὰ τὰ μουλάρια, ποῦτανε ὁ παρὰς φορτωμένος, τραβήξανε γιὰ τὸν Ζυγοῦ τὰ βουνά.

Κ' ἡ πράξιν αὐτὴ τοῦ Μακρῆ εἶταν ἡ πρώτη κατὰ τῶν Τούρκων ἐπίθεσιν πῶγινε τότε στὴ Δυτικὴ Ἑλλάδα. Κ' εἶταν καὶ πράξιν ἄγία, γιατί τὰ χρήματ' αὐτὰ χρησιμεύσαν ὕστερα γιὰ τὴν μεγάλη τοῦ Μεσολογγίου ἀντίστασιν. Μ' αὐτὰ ὁ Μακρῆς ἔθρεψε τὰ τρακῶσα παληκαρία του, διαλεχτὰ ἕνα κ' ἕνα, κ' ἐκράτησε τὴν ξακουστὴ τὴν τάπια του, πῶφενε τ' ὄνομά του καὶ τόσος δοξάστηκε στὸ Μεσολόγγι τίς πολιορκίες.

Ὁ Μακρῆς, πρωτοπαλῆκαρος τοῦ Σφαλτοῦ, ἐπῆρε σὺν σκοπῶν αὐτὸς, τοῦ Ζυγοῦ τὸ πρωτᾶτο, ποὺ ὕστερα κ' ἡ Τουρκία τὸν ἀναγνώρισε καπετάνιο

μετὰ τὰ δύο αὐτὰ μπουγιουρτιά της.

(Τ. Σ.)

«Πελλεῶν Ἰμπραήμ Μπαμπᾶ Πασᾶ, Ἐλέφ Θεοῦ Βεζήρης καὶ Ἰγερμὸν τοῦ Σαντζακίου Ναυπάκτου καὶ Καρλελίου».

Περιπόθητὲ με καπετᾶν Δημήτρη Μακρῆ, μετὰ τὸν χαιρετισμὸν μας Σὲ φανερώνομεν, ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ πολλοὺς ἀκούσαμε τὴν ἀξιοπότητά σου καὶ παληκαριά σου, καὶ τὸ πιστὸν ἱκετλήμα ραγιάδικον, ὅπου ἔχεις εἰς τὸν πολυχρόνιον μας Βασιλέα, Σὲ ἐπαινέσαμεν δι' αὐτὰ τὰ καλὰ σου προτερήματα, διὰ τοῦτο σὲ γράφομεν νὰ ἔλθῃς εὐθὺς λαμβάνοντας τὸ παρὸν μας μπουγιουρδι διὰ νὰ τιμήσωμεν μετὰ χάρισματ' βασιλικὰ καὶ μετὰ δῶρα χιλιάτικα αὐθεντικά, καθὼς καὶ ἄλλοι πολλοὶ καπεταναῖοι τίμιοι καὶ ἄξιοι τὰ ἀξιώθηκαν, Μποκουβλαῖοι, Μπαστιαῖοι, Ἀδύπιοι, Σουλιάτες, Δουβουνιώτες, Μῆτσοι, Κοντογιαννόπουλοι; καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ ἄξιοι Καπεταναῖοι καθημερινῶς μᾶς ἐρχονται καὶ τοὺς τιμῶμεν μετὰ χιλιάτικα καὶ μετὰ καπετανάτα καὶ μετὰ ψωμιά, τὰ ἴδια θὰ νὰ κάμωμεν καὶ εἰς ἐσένα ἐρχόμενος πρὸς ἡμᾶς καὶ τελείως μὴ ὑποπεύσης, ἀλλ' ἔρχου μετὰ τὴν καρδιὰ ἀνοικτή, καὶ θέλεις γείνει καπετάνιος Βασιλικός καὶ αὐθεντικός, καὶ θεῶθεν ὑγιγίνεσαι.

Ἰουλίου 26, 1820.

Ναύπακτος.

Γ' 1. Ταύτην τὴν ἔργον ἔλθεν εἰδῆσαι ὅτι ὅσα ἀσκήρια ἦτον εἰς τὰ Τρίκαλα τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ ὅλα ἔδωκαν εἰς τὸν Μαχμὺτ Πασᾶν.

«Πελλεῶν Ἰμπραήμ Μπαμπᾶ Πασᾶ Ἐλέφ Θεοῦ Ἰγερμὸν τοῦ Σαντζακίου Ναυπάκτου καὶ Καρλελίου».

Περιπόθητὲ μας προστάτες καὶ ἐπίλοιποι ραγιάδες ὅλων τῶν χωρίων ἄνω καὶ κάτω Ζυγοῦ καὶ Χάσια μετὰ τὸν χαιρετισμὸν μας Σὲ φανερώνομεν, ἐπειδὴ καὶ τὸ κρατικὸν Δουβλέτι μᾶς ἐνεπιστεύθη τὸ παρὸν μανσούπι Ναυπάκτου καὶ Κάρλελι νὰ ἐπαγρυπνώμεν διὰ τὴν ἡσυχίαν καὶ ραχάτι ὅλου τοῦ φακῆρ φουκαρᾶ, ἀπὸ τὸ νὰ μὴ καταπατῶνται ἀπὸ ζορμπάδες καὶ κλέπτας καὶ διὰ νὰ δοθοῖν τὰ παρόμοια νιζάμικ ὅλου τοῦ μανσουπλιοῦ μας χρεῖα ἀπὸ πιστοὺς καὶ ἄξιους καπεταναγιάδες, ὅπου νὰ φυλάγουν ὅλους τοὺς τόπους βουνὰ καὶ κάμπους. Διὸ ἐκλέχοντες καὶ ἡμεῖς κατὰ τὸ ἱκάρι Σας τὸν Καπετᾶν Δημήτρη Μακρῆν καὶ τὸν διορίσαμεν διὰ Καπε-

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΠΙΦΥΛΑΙΔΕΣ

ΠΕΡΙ ΓΛΩΣΣΗΣ ΣΚΙΑΣ,

Ἐπειδὴ ὁ Κρούσιος καὶ ὁ Βιλλουαζὸν λένε πως «τρεῖς διάλεκτοι συνηθίζονται ἐν Ἑλλάδι, ἡ ἀρχαία, ἡ ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἡ χυδαία, συμπεραίνει ὁ κ. Σκιας ἀπ' αὐτὸ, πῶς αἱ ἀρχαῖζουσα ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἦτο τὸ εἰς εὐρύτερον κύκλον κτλ.» χωρὶς νὰ κρατηθεῖ καθόλου στὸ συμπερασμὸν τοῦ ἀπὸ τὴν ἰδέαν μήπως ὀνόμαζαν ὁ Κρούσιος καὶ ὁ Βιλλουαζὸν «διάλεκτον συνηθιζομένην ἐν Ἑλλάδι» τὴν ἀρχαῖζουσαν ἡ ἐκκλησιαστικὴν, ὅχι γιατί μιλιότανε «εἰς εὐρὺν ἢ στενὸν κύκλον ὁμοειδῶν», ἀλλὰ μόνον ἐπειδὴ «συνθίζετο ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς συγγράμμασι, ταῖς διδασκαίς καὶ τοῖς πατριαρχικοῖς

ἐγγράφοις» (*). Καὶ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ πεῖ πῶς εἶναι ἀβάσιμη μιὰ τέτοια ἰδέα. Γιατί βεβαίως ὁ Κρούσιος καὶ ὁ Βιλλουαζὸν λέγοντας ὅτι «μὴ τῶν ἐν Ἑλλάδι συνηθιζομένων διαλέκτων εἶναι καὶ ἡ ἀρχαία», φῶς φανερά ἐννοοῦσαν ὅτι τὴν ἀρχαίαν τὴ συνηθίζανε μόνον στὰ βιβλία.

Δὲν ἀποδείχνει λοιπὸν ἡ μαρτυρία τοῦ Κρούσιου καὶ τοῦ Βιλλουαζὸν ὅτι «ἡ ἀρχαῖζουσα ἦτο ὄργανον συνεννοήσεως» ἀφοῦ «διάλεκτον» ὀνομάζουν ὅχι μόνον μιὰ γλῶσσαν ποὺ μιλιέται, ἀλλὰ καὶ μιὰ γλῶσσαν ποὺ μόνον γράφεται.

Γιὰ τὸν τελευταῖον, τὸ Βιλλουαζὸν ὁ κ. Σκιας στὸ βιβλίον του (**) περιορίστηκε νὰ πεῖ μόνον πῶς «τὴν εἰς τοιαῦτα (ἀρχαίαν, ἐκκλησιαστικὴν καὶ χυδαίαν) διακρίνει τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Κρούσιου ἐδέχθη, τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνων ἐν τῇ τῇ 117 αἰῶνος καὶ ὁ Βιλλουαζὸν». Πολὺ φρόνιμα ἔκανε ὁ κ. Σκιας, τόσος μόνον νὰ πεῖ γιὰ τὸ Βιλλουαζὸν. Σὰς ἀντιγράφω ἐδῶ ἀπὸ τοῦ Σάθα τὸ «παράρτημα κτλ.» (σελ. 129) καὶ τὰ ἄλλα ποὺ εἶπε ὁ Βιλλουαζὸν καὶ δὲν τὰ εἶπε καὶ ὁ κ. Σκιας, γιὰ νὰ καταλάβετε πόσο φρόνιμα ἔκανε.

(*) Σάθα «παράρτημα κτλ.» σελ. 129.

(**) Σελ. 182 σημείωση.

«Ἡ ἐκκλησιαστικὴ διάλεκτος εἶναι ἡ γλῶσσα τὴν ὁποῖαν συνηθίζουσιν οἱ πατριάρχαι καὶ οἱ ἄλλοι τῆς ἐκκλησίας ὑπάλληλοι ἐν ταῖς διδασκαίς. Εὐκολώτερον δὲ εἶναι, λέγουσι, νὰ συνθέσῃ τις πολλοὺς λόγους εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὕψος, ἢ ἕνα καὶ μόνον ἐν τῷ χυδαίῳ ἰδιώματι. Δὲν βλέπω τὸν λόγον τῆς παραθέτου ταύτης δικαιολογίας. Λέγουσιν ὅτι ἀρκεῖ νὰ ἐννοῶνται ἐπὶ δύο ἢ τριῶν προσώπων. Ἀναμειγνύουσιν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν πολλὰς λέξεις τοῦ βαρβάρου ἰδιώματος» (*). Τὸ «εἰς εὐρύτερον κύκλον ὁμοειδῶν διαδεδομένην ὄργανον συνεννοήσεως» τοῦ κ. Σκιας, στὰ δάχτυλα, λέει ὁ Βιλλουαζὸν, μπορούσαν νὰ μετρηθοῦν ὅσοι τὸ καταλάβαιναν. Δὲν ἔκανε λοιπὸν πολὺ φρόνιμα ὁ κ. Σκιας νὰ μὴ γυρίσει τὸ φύλλο γιὰ νὰ διαβάσει καὶ τὰ ἄλλα ποὺ λέει ὁ Βιλλουαζὸν στὴ σελίδα 130 τοῦ βιβλίου τοῦ Σάθα; Καὶ δὲ θὰ κάνω καὶ τοῦ λόγου μου φρόνιμα νάφωσά πιά στὴν ἡσυχία τοῦ τοῦ δεύτερου κεφάλαιον τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Σκιας, γιὰ νὰ μὴν καταντήσῃ ἀπάντησιν ἡ κρίσις μου, καὶ σὰς γελάσω ἔτσι, ἀφοῦ σὰς ἔλεγα ὅτι σκοπὸς δὲν ἔχω ἀπάντησιν νὰ γράψω καὶ ὅτι ὁ μόνος σκοπὸς τοῦ ἀρθροῦ αὐτοῦ εἶναι νὰ φανερώσῃ τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Σκιας τὴ σοφίαν;

(*) Σάθα, παράρτημα, σελ. 130.

* Ἡ ἀρχὴ τοῦ στὸ 113 φύλλο τοῦ «Νουμά».

τάνον του Καζά, άνω και κάτω Ζυγού και Χάσις χωρία έμβαίνοντα; μέσα κατά τὸ έκπαλαι. φυλάττοντας όλα τὰ βουνά και κάμπους, όπου νά μή καταπατώνται οί ραγιάδες από τούς ζορμπάδες και κλέπτας γυρίζοντα; με άρματωλούς ρωμαίους.

Διά τούτο Σας προστάζομεν νά τὸν έγνορίζετε διά καπετάνον Σας, προσφέροντας του τήν πρόπουσαν τιμήν δίδοντας του τούς συνειθισμένους λουφέδες και ότα έκπαλαι καπετάν αίτάτια του χωρίς νά τὸν άφαιρέσετε τὸ παραμικρόν, εἴθε και ύπόχρεοι χρειά; τυχούσας νά τὸν δίδετε ως και από ανθρώπους αξίους από όλα τὰ χωρία Σας χωρίς νά τὸν άντιτείνετε· προσέτι και σὺ εἶδικε μας, Καπετάν Δημήτρη, πὲ παραγγέλομεν νά εἴται ύπόχρεος νά φυλάγῃς έπιμελῶς και μεγάλην προσοχήν έπαγρυπνῶν ήμερονυκτίως διά τήν ήσυχίαν όλων τῶν ραγιάδων, όπου πὲ τούς έμπιστεύθημεν αυτό τὸ κόλι νά τὸ φυλάγῃ; ως τήν κόρην τῶν οφθαλμῶν Σου, ακόμα νά εἴσαι και σύμφωνος με τήν γνώμην και εἰς τὸ ίταύτη τῶν διορισμένων μας προεστώτων τοῦ Καζά· ποιήσατε οὖν καθὼς σὰς προστάζομεν και μή άλλως έξαπορίσεως και εἴθε θεόθεν ήρμηνεύετε.

Αὔγουστου 22, 1820

Ηραχώρι.

Στὸ άρχαιο τοῦ Μακρή μαζί με άλλα πολύτιμα έγγραφα βρίσκεται και τ' άκόλουθο, πού συντρέχει, σὲ όσα προχτές; εἶπα γιὰ τὸ βενετικό, πὸς εἶχε δηλ. τα τελεφταία τῆς σκλαβιάς; χρόνια καταργηθεῖ τ' άρματωλίκι του.

«1821, Ιουνίου 24 Βενέτικο.

Τήν σήμεραν φανερόνομεν οί άποκάτοθεν γε γοημμένοι ραγιάδες από Βενέτικο και έβάλαμεν άρματωλο τὸν Καπετάν Δημήτρη Μακρή διά νά μάς φυλάξῃ τὸ Βιλαέτι μας από κάθε ανάγκη και έχου- με νά τοῦ δίνουμε λουφέδες πενήντα ὁ κάθε λουφές από γρόσια δέκα και διά έτούτο δίνομεν τήν όμολογίαν μας εἰς χεῖρας τοῦ καπετάν Δημήτρη Μακρή.

Παπαχρήστος από φαμέλα και απόλοιποι, Πα πακώστας από Μαμουλάδα και άλπόστρατα, Δήμος από φυτιάνα κλπ.Θανάσης από Γαλαττά,Μήτρος και τίλοιποι Καθρολιμιότταις, Μηνάς και λοιποί βροσταν- τίδαι, Άδαμοχρήστος και έπίλοιποι νικαήριτες, Γεώργιος άνηφαντής και λοιποί σκαλιότες, Πολύ- χρόνος και τίλοιποι Βαμπακιώτες».

Ο Σπύρος Τρικούπης στήν ιστορία του γράφει, πὸς ὁ Μακρής «ήτο ὁ μόνος ίσως τῶν συγχρόνων του όπλαρχηγῶν τῆς Δυτ. Ελλάδος, ὅστις δέν έφί- λησε ποτέ Τουρκικὴν ποδίαν, διότι έζη μέχρι τῆς έπαναστάσεως άδικακόπως ως κλέπτης, περιπλανώμε- νος εἰς βουνά και εἰς έρήμους». Άλλά δέν έχει πολύ γιὰ τούτο δίκιο, γιατί προτῆτερ' άπ' τήν Έπανασταση ὁ Μακρής εἶχεν ύποταχτῇ στὸν Τούρκο, άφού έλαβ' άπ' αὐτόνε θέση και διορίστηκε καπετάνιος τοῦ Ζυγού. Ο Μακρής δέν έπροσκύνησε Τούρκο, άφού κηρύχτηκε ὁ πόλεμος· κ' ύστερα, οὔτε τὰ ξανάφκιασε πιά μαζί τους, οὔτε έκανε σάν τούς άλλους καπετανάκιους καπάνια; άλλ' άφού μιὰ φορά έγινε τῶν Τούρκων όχτρος, όχτρος τους ως τὸ τέ- λος τοῦ πολέμου έμεινε.

Γιὰ τούτο κι' ὁ Όθωνας σάν έζήτησε νά πάρῃ γιὰ ύπασπιστῇ του ένα κι άπ' τῇ Ρούμελῃ στρατη- γό, πού νά μὲν έπροσκύνησε Τούρκο, τέτιονε μονά- χα τὸν άρματωλό τοῦ Ζυγού έβόρηκε. Άλλ' ἡ αλύγιστη τοῦ Μακρῆ κορμωστασιά, κ' ἡ συνε- φιασμένη και βαριά σάν Κένταυρου όψη του, δέν ἔττανε φκιασμένη γιὰ τῆς Αὐλῆς; τὰ καμώματα και τῶν αὐλικῶν τὰ τσαλιμάκια και τούς τζελεδέ- δες, κι' ὁ κλέφτης πούχε άντρειωθεῖ στοῦ βου- νού τὸν άέρα, πού δὲ μπορούσε και μιὰ ώρα νά χωριστῇ άπ' τ' άρματά του κι άπ' τὸ ντουφέκι του, τὸ Λιάρο, πού και πλαγιασμένος και ξυπνός τὰ φο- ρούσε, θά πηγόντανε και θά μαρτζωνε μέσ' στή βαριά τοῦ παλατιοῦ άτμοσφαίρα και μεσ' στῆς αὐ- λῆς τὰ σίδερα.

Ο πρωθυπουργός ὁ Μυροκορδάτος σκέφτηκε τότε πὸς δέν έμεναν παρά οί Γριβζιοί, πού κι αὐτοί δέν εἴταν προσκυνημένοι άπ' όλη τῇ Ρούμελῃ, γιατί ύστερα άπ' τήν πρώτη τοῦ Μεσολογγίου πολιορκία εἶχανε φύγει γιὰ τὸ Μωριά. Κι ὁ Βασιλεῖς; ὁ Όθω- νας έδιάλεξε άπ' τούς δύο τους τὸ Γαρδικιώτη και τὸν έπῆρε γιὰ ύπασπιστῇ του. Κ' έτσι άπ' όλους τούς Στερεολλαδίτες—κι όχι τούς Δυτικοελλαδίτες—μονάχα ὁ Μακρής κ' οί δύο Γριβζιοί δέν εἶχανε κάμει με τὸν Τούρκο *κινιάκι*, άρότου τὸ πρῶτο ντουφεκι τοῦ πολέμου έπεσε.

Τήν παληκαριά τοῦ Μακρῆ τήν έπικράτησε ώ- ραία με τούς στίλους του ὁ Σποντζής, Μεσολογγίτης πο κτῆς τοῦ ΕἰκοσιΈνα. Άλλ' ὁ ποιητής μαζί με τὸ

Μακρῇ έτραγουδῆσε και τὸ Λιάρο—τὸ ντουφέκι του.

απὸ στοὺς χρόνους τῆς σκλαβιάς μας έσπειρε παντοῦ τὸν τρόμον».

Ο Μακρής επέθανε, άλλ' ὁ Λιάρος ζῇ στο Με- σολόγγι και δὲ σπαίρνει πιά τὸν τρόπο οὔτε δίνει τὸ θάνατο, άλλὰ δίνει τῇ γαλήνῃ και σπαίρνει ζωές πού χωρίς αὐτόνε δὲ θάβλεπαν τὸ πὸς τῆς ήμέρας. Γιατί μερικοί δυστυχισμένοι νιόγαμπροι, πού ὁ πρό- βος, ἡ συγκίνηση κ' ἡ μεγάλη άγάπη τούς έφερε σὲ νευρική ταραχῇ και τούς παραλύσε τήν άνδρική τους δύναμη, πιάνοντας με τὸνα χέρι τὸ Λιάρο και με τάλλο στρεμόνοντας στῇ μπουκά τῆς κίννας του,τὴν ξεχαρβάλωμένη τοῦ κορμιοῦ τουςσάφκα,σά νά φωλιάζῃ εκεί μέσα όλη τοῦ καπετάνιου τοῦ Λιάρου ἡ άντρεία και σά νά τούς δίνῃ βοήθεια,γέρονται ά- μέσως άντρες, και ξαναβρίσκουν κοντὰ στήν καλή τους τήν άντρική δύναμη, τήν εὐτυχία, τὸν έρωτα και τήν άπόλαψη πού γιὰ λίγες ώρες ἡ μέρες τούς εἶχε ἡ καλόκαρδη φύγει.

Τόση έχτίμηση και πεποίθηση ήρφει τοῦ Με- σολογγίου ὁ λαός; στοῦ Δημήτρη Μακρῆ (1) τοῦ τελευταίου άρματωλοῦ τοῦ Ζυγού, τήν παληκαριά!

K. A. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

(1) Ο Μακρής εἴταν πατέρας τοῦ στρατηγού Ν. Μακρῆ πούτανε μέραρχος στῇ Θεσσαλίᾳ στὸν τελεφταίο πόλεμο κ' έσωσε μ' ένα λόχο άπ' τούς Τούρκους τήν Ταράντα τῆς Λαμίας.

Η ΖΗΛΙΑ

Ψιδή κρυφά και φαρμακερό είναι ἡ ζήλια. Είναι στενόχωρος πόθος πού τρώγει τὰ σωθικά. Είναι άγ- κάθι τῆς άγάπης πού τρέφεται με τὸ βάσανο και με τὸ δάκρυ. Σάν θελήσῃ αὐτῇ μπορεί και αὐτὴν τήν άθώα ψυχῇ τῆς μικρῆς κόρης νά πορνεύῃ κι αὐτὸ τὸ τρελλό χαμόγελο τοῦ μικροῦ παιδιοῦ νά φαρμακέψῃ στο πρῶτο και άδοχο χαϊδί.

Εἶναι ἡ ζήλια άγκάθι τῆς άγάπης.

Αὐτῇ μπορεί νά σῇρῃ στήν άφάνεια κάθε ίερὸ πόθο και νά φέρῃ στήν άδυσσο τῆς ζωῆς, τῇ λευκῇ άθωότη, τὸ γελαστὸ και τρυφερό πτέμμα τοῦ άκα- κου βίου.

Γεννιέται ἡ ζήλια, γεννιέται από τὸ πάθος τῆς άγάπης και ξεριζώνει θεμέλια και βουνά άκό- μη. Έκεί μέσα βαθυά στήν καρδιά σκορπάει τις

κῆς εξέλιξως, οὔτε γιὰ προϋπόθεση, οὔτε γιὰ έπι- συμπεράσμα δέν τὸν παραδέχτηκε κανείς. «Τὰς ά- δικηλείπτους σπουδαιότητας μεταβολάς» τὰ άνευ έξωτερικῆς αίτίας» και όλα πού ύστερα έρχονται είναι ίδέες πού ὁ κ. Σκιας τις βάζει στο μυαλό και στο στόμα τῶν άλλων, χωρίς αὐτοί οὔτε σπῶναιρό τους νά τις έχουν. Έπειτα—κ' έδῶ φαίνεται πὸς ἄνάποδα βλέπει τὰ πράματα ὁ Σκιας— τὸ νόμο αὐτὸ κανείς δέν τὸν πῆρε γιὰ προϋπόθεση. «Αν ὁ κυριώτερος λόγος, ὁ μόνος ίσως πού τὸσα χρόνια τώρα ύπάρχει, γράφεται δηλ. ἡ καθαρεύουσα, δέν εἴταν ἡ άνόητη πρόληψη γιὰ τῇ γλώσσᾳ μας πὸς είναι χυδαία, βάρβαρος, διεφθαρμένη, πὸς γι' αὐτὸ είναι χυδαία και βάρβαρος, έπειδὴ δέν είναι ἡ ίδια ἡ άρχαία—μήπως κ' ἡ άρχαία εἴτανε πάντα ἡ ίδια;—μόν' άλλαξε, διεφθάρῃ, αν λοιπόν ἡ άνόητη αὐτῇ πρόληψη δέν έβασίλευε, άνάγκη δὲ θά ὁ πῆρχε νάνακατώνει κανείς και κανείς δὲ θάνακά- τανε στο ζῆ-ημα τῇ γλωσσικῇ εξέλιξῃ, αν και τότε οὔτε θά ὁπῆρχε ίσως ζήτημα, γιὰ τί καθιερύουσα, άρχαίζουσα, έκκλησιαστικῇ, κομψῇ, δὲ θά ὁπῆρ- χαν. Μ' άλλα λόγια ὅσοι στῇ γλωσσικῇ εξέλιξῃ νά προστρέξουν άναγκάστηκαν, γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζή- τημα μιλώντας, τὸ έκαναν όχι γιὰ νά καταδικά- ρουν με τὸ νόμο τῆς εξέλιξης τήν καθαρεύουσα,

ὅπως φαντάζεται ὁ κ. Σκιας; ἡ γλωσσικῇ εξέλιξις προϋπόθεσις τοῦ δόγματος τοῦ καταδικάζοντος τήν καθαρεύουσαν), άλλὰ γιὰ νά χτυπήσουν τήν άνόητη πρόληψη, γιὰ νά δείξουν πὸς τίποτ' άλλο δέν εἶ- ναι, παρά πρόληψη άνόητη.

Υστερ' από τήν εξέταση τῆς θεμελιακῆς ιδέας τοῦ βιβλίου, περιττὸ θά εἴταν ίσως νά συζητήσαι κανείς τήν άλλην γνώμην τοῦ κ. Σκιας γιὰ τὸ «μέλ- λον τῆς έλληνικῆς» γιὰ τὸ άποτέλεσμα τοῦ «περὶ ύπαρξεως άγῶνος τῶν διαφόρων διαλέκτων». Κι ά- λήθεια ἡ γνώμη του αὐτῇ, ὅτι δηλ. θάρθει έποχῇ πού ὅλος ὁ κόσμος τήν καθαρεύουσα θά μιλάει, πού δὲ θάκούγεται πούθενά ἡ «κοινὴ δημώδης» ἡ «άλλη διαλέκτος» καμιά γιατί θάναί ὅλες χαμένες, έποχῇ, πού θά χρειάζεται λεξικό γιὰ νά καταλάβει κανείς τί θά πει μαντίλι, και κόκκαλο, και κάρβουνο, και μάτι, και σπῖτι, και βάρκ, ἡ γνώμην δηλ. τοῦ κ. Σκιας ὅτι θά επικρατήσαι στο τέλος ἡ καθαρεύουσα, «έξαφαννίζουσα τὰς λοιπάς διαλέκτους» είναι τὸ φυ- σικὸ, τὸ λογικὸ συμπεράσμα τῆς θεωρίας του, ὅτι ἡ καθαρεύουσα είναι «διάλεκτος φυσικῇ» ὡς «ἡ δη- μώδης». Καί πολὺ σωστὰ μπορούμε νά πούμε κ' εἰσὲς γιὰ τὸν κ. Σκιας, εἰαίνο πού εἴπε αὐ-

Θυμάστε τὸ κωμικὸ πάθημα τοῦ κ. Σκιας με τήν ήλικία τῆς καθαρεύουσας; Θυμάστε ακόμα πού- λεγε ὁ κ. Σκιας, ὅτι ένας άνύπαρχτος γλωσσικός νόμος τῆς έρασιτεχνικῆς γλωσσολογίας φαντασία και μιὰ έσφαλμένη γενικὴ άρχῇ—γιὰ τὰ χρόνια τῆς καθαρεύουσας—τὰ ὅήσανε και γέννησαν τήν κατὰ τῆς καθαρεύουσας σταυροφορίαν; Ἡ συμμε- τρία και τῆς φύσεως ἡ άρμονία τὸ θέλει, ὅ,τι έπαθε ὁ κ. Σκιας με «τὴν γενικὴν άρχήν» τὸ εἶδο νά πάθει και με «τὴν γλωσσικὸν νόμον». Ἀς τὸν ξα- νκίδουμε μιὰ στιγμή. «Τὸ δόγμα τὸ καταδικάζον τήν καθαρεύουσαν προϋποθέτει ισχύοντα γενικόν γλωσσικόν νόμον άνύπαρκτον, καθ' ὃν ἡ φύσις τῶν γλωσσῶν έπιβάλλει, ένα υφίστανται αὐται άδιαλεί- πτους σπουδαιότητας μεταβολάς άνευ οἰδεμιᾶς έξω- τερικῆς αίτίας και ὅτι πῶσα γλώσσα φαινομένη ὅτι δέν έχει μεταβληθῇ ὅσον άλλαι τινές. ὅλον ἡ άν- γλικῇ, ἡ γαλλικῇ, εἶνε νεκρά και μούμια» ('). Σί- γουρα κάποιος τὸν έγέλασε τὸν κ. Σκιας. Πρῶτα, πρῶτα, έτσι ὅπως τόνε γράφει τὸ νόμο τῆς γλωσσ-

(*) Σελ. 75.